

ในปัจจุบันข้อมูลเปิดภาครัฐ มีจำนวนมากมหาศาล แต่ขาดการนำข้อมูลมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ เผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ไม่ได้ และประชาชนเข้าถึงยาก ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำแนวทางและ แนวปฏิบัติในการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ

ข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ ข้อมูลที่รัฐจะต้องเปิดเผยต่อสาธารณะตามกฎหมายให้ใช้อย่างเสรี อย่างไม่จำกัดวัตถุประสงค์ และไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยข้อมูลเปิดภาครัฐจะช่วยสร้างความโปร่งใสให้กับภาคส่วนต่างๆ ในการบริหารประเทศ ช่วยสร้างคุณค่าให้กับสังคมและสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในการ เข้าถึงข้อมูลเพื่อตรวจสอบด้วย

ประโยชน์ของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นการนำข้อมูลคุณภาพไปเผยแพร่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อคน ทุกกลุ่ม ได้แก่

ภาครัฐ : ทำให้เกิดธรรมาภิบาล ลดปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน การวางแผนเชิงนโยบาย บูรณาการการใช้ประโยชน์จาก ข้อมูลร่วมกัน และปรับปรุงการให้บริการสาธารณะ

ภาคเอกชน : การนำข้อมูลเปิดไปต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ การขับเคลื่อนนวัตกรรม รวมถึงศักยภาพในการ แข่งขันระดับประเทศ

ภาคประชาชน : เป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับภาครัฐในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลในรูปแบบ ดิจิทัลภาครัฐที่ดีขึ้น และนำข้อมูลไปพัฒนาหรือต่อยอดนวัตกรรมต่างๆ ได้ง่ายขึ้น

กระบวนการเปิดเผยข้อมูลเปิด กระบวนการในการจัดทำกระบวนการเปิดเผยข้อมูลเปิด โดยสามารถแบ่งออกเป็น ๔ กระบวนการหลัก ประกอบด้วย

๑) **การวางแผนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ** โดยมีการสำรวจชุดข้อมูลว่าหน่วยงานของรัฐมีข้อมูลอะไรบ้างหรือ ขาดข้อมูลส่วนไหน ที่สำคัญต้องมีการจัดทำรายการบัญชีข้อมูล และต้องระบุชุดข้อมูลได้ว่าเป็นข้อมูลประเภทใดมี ความสำคัญอย่างไร และนำไปใช้ในทิศทางใดได้บ้าง เช่น ข้อมูลแผนงาน ข้อมูลวิจัย ข้อมูลด้านงบประมาณ ค่าใช้จ่ายของ ภาครัฐ นอกจากนี้ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญว่าข้อมูลใดควรเปิดเผยก่อนหรือหลัง เช่น มีคุณค่าสูง มีคุณภาพสูงและ บริหารจัดการได้ง่าย จะถูกจัดลำดับความสำคัญให้เปิดเผยก่อน เป็นต้น

๒) การดำเนินการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยเริ่มจากการรวบรวมชุดข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่สามารถหามาได้ แล้วจำแนกประเภท โดยจัดประเภทขึ้นความลับตามธรรมชาติของข้อมูลภาครัฐ แบ่งเป็นข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลความมั่นคง ข้อมูลความลับทางราชการ หรือข้อมูลสาธารณะ ซึ่งข้อมูลทั้งหมดต้องผ่านการคัดกรองว่ามีคุณภาพสูงพร้อมตรวจสอบสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีหรือไม่ จากนั้นทำการเปิดเผยชุดข้อมูลของข้อมูลเปิดของภาครัฐ โดยต้องทำเป็นไฟล์/แปลงชุดข้อมูล ให้พร้อม เพื่อให้ง่ายต่อการเปิดเข้าดู รวมถึงช่องทางการเข้าดูต้องมีความสะดวกด้วย เช่น ผ่านทางเว็บไซต์

๓) การวัดผลการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ โดยรัฐจะต้องติดตามผลการดำเนินงานของการเปิดเผยข้อมูล ตั้งแต่การ เปรียบเทียบกับปีก่อนหน้า ตรวจสอบผลและรับฟังความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงต่อไป

๔) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหน่วยงานของรัฐต้องพิจารณา วิเคราะห์และประเมินผลการดำเนินการ การเปิดเผย ข้อมูลเปิดภาครัฐ พร้อมสำรวจความต้องการ/ความคาดหวังของผู้ใช้ข้อมูลด้วย เพื่อนำมาวางแผน พัฒนาและปรับปรุงอย่าง ต่อเนื่อง

ประเภทของข้อมูลเปิดภาครัฐ แบ่งออกเป็น ๕ ประเภท ได้แก่

- ๑) ข้อมูลขนาดใหญ่
- ๒) ข้อมูลเปิด
- ๓) ข้อมูลภาครัฐ
- ๔) ข้อมูลเปิดภาครัฐ
- ๕) ชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูง

ความสัมพันธ์ของข้อมูลเปิดภาครัฐ คือ คลังข้อมูลขนาดใหญ่ทั้งหมดจากทุกแหล่ง จากทุกรูปแบบ โดยหนึ่งใน ข้อมูลขนาดใหญ่จะมีประเภทของข้อมูลที่ชื่อว่า ข้อมูลเปิด คือ ข้อมูลที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างเสรี และ ข้อมูลภาครัฐ คือ ข้อมูลที่อยู่ในความครอบครองของหน่วยงานภาครัฐอยู่ด้วย ซึ่งส่วนของข้อมูลเปิดกับข้อมูลภาครัฐ มีส่วนสัมพันธ์กันอยู่ โดย เรียกส่วนนี้ว่า ข้อมูลเปิดภาครัฐ หรือข้อมูลเปิดที่หน่วยงานของรัฐต้องเปิดเผยต่อสาธารณะได้และเมื่อแตกย่อยลงไปจะพบว่า มีข้อมูลประเภทชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงอยู่ในข้อมูลเปิดภาครัฐด้วย ขณะเดียวกันชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงก็สามารถอยู่ในชุดข้อมูล ใหญ่ ข้อมูลเปิด และข้อมูลภาครัฐได้เช่นกัน โดยชุดข้อมูลที่มีคุณค่าสูงถือเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ทั้งกับผู้ใช้ข้อมูลและผู้นำ ข้อมูลไปใช้

การเตรียมข้อมูล เพื่อเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ มีหลักการสำคัญดังนี้

๑. การพิจารณาคุณลักษณะข้อมูลเปิดภาครัฐ ควรพิจารณาให้เป็นไปตามคุณลักษณะของข้อมูลเปิด ๑๐ ประการ ดังนี้

- ๑) สมบูรณ์ (Complete) คือ ข้อมูลต้องครบถ้วน พร้อมใช้ และไม่ใช่อะไรบางส่วนบุคคล
- ๒) ปฐมภูมิ (Primary) คือ ได้ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยไม่ปรับแต่ง
- ๓) เป็นปัจจุบัน (Timely) หรือต้องเป็นข้อมูลที่ปรับปรุงล่าสุด
- ๔) เข้าถึงได้ง่าย (Accessible) และใช้งานได้หลายช่องทาง
- ๕) อ่านได้ด้วยเครื่อง (Machine-readable) หรือคอมพิวเตอร์ สามารถประมวลผลได้
- ๖) ไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discriminatory) โดยผู้ใช้จะต้องใช้ข้อมูลได้อย่างอิสระ
- ๗) ไม่จำกัดสิทธิ (Non-proprietary) ซึ่งจะต้องอยู่ในรูปแบบมาตรฐานที่สามารถใช้ได้หลาย

แพลตฟอร์ม

๘) ปลอดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (License-free) ผู้ใช้สามารถใช้ได้โดยไม่ผิดกฎหมายและไม่ต้องขออนุญาต ใคร

๙) คงอยู่ถาวร (Permanence) หมายถึง ข้อมูลต้องสามารถใช้งานได้ตลอดเวลา และควบคุมการเปลี่ยนแปลง ของชุดข้อมูล

๑๐) ไม่มีค่าใช้จ่าย (Free of charge) ผู้ใช้ข้อมูลจะต้องไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเข้าถึงข้อมูลกรณีที่มีกฎหมาย กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับคุณลักษณะของข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างหนึ่งอย่างใดไว้เป็นการเฉพาะ ให้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐที่กำหนดไว้ตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

๒. การประเมินความพร้อมของการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ประกอบด้วย

๑) การบริหารจัดการข้อมูลเปิด ด้วยการจัดทำแผนในการบริหารจัดการและเปิดเผยข้อมูล

๒) สร้างองค์ความรู้และทักษะให้กับผู้ใช้ข้อมูล ด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐภายใน หน่วยงาน

๓) สนับสนุนและส่งเสริมการนำข้อมูลไปใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ

๔) งบประมาณ จะต้องมีการกำหนดงบประมาณที่จำเป็นต่อการเปิดเผย

๕) กำหนดกลยุทธ์ หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

ขั้นตอนการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นขั้นตอนการเปิดเผยชุดข้อมูลสู่สาธารณะ โดยมีขั้นตอนต่างๆ

ดังนี้

๑) สำรวจชุดข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยงาน ว่ามีการทำธรรมาภิบาลภาครัฐหรือยัง หากทำแล้วให้คัดข้อมูลสาธารณะ ออกมา แต่หากยังไม่ได้ทำ ให้ทำธรรมาภิบาลข้อมูลก่อน แล้วคัดข้อมูลสาธารณะออกมา

๒) พิจารณาชุดข้อมูลที่ควรจะนำมาเปิด ให้นำข้อมูลสาธารณะที่คิดไว้มาระบุประเภท ความสำคัญ และทิศทาง การนำไปใช้ โดยดูจากเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้

- กฎหมายกำหนดให้เปิดเผย
- เปิดตามภารกิจของหน่วยงาน
- สร้างความโปร่งใส และป้องกันการทุจริต
- มีประโยชน์ต่อผู้พัฒนาในการนำไปพัฒนาบริการภาครัฐ
- มีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้งาน

๓) จัดลำดับความสำคัญในการเปิดเผย โดยดูจากคุณค่าของ แต่ละชุดข้อมูล คุณภาพของชุดข้อมูล และการบริหารจัดการของชุดข้อมูลเปิด หากข้อมูลชุดใดมีคุณค่าสูง มี คุณภาพ และรูปแบบพร้อมเปิดเผย ให้ข้อมูลชุดนั้นได้รับการเปิดเผยก่อน

๔) การรวบรวมจัดทำชุดข้อมูล ให้จัดการคัดแยกและรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายที่ และหลายรูปแบบ มาจัดทำเป็นชุดข้อมูลที่ต้องการ

๕) การจำแนกประเภทข้อมูลและตัวอย่างตรวจสอบข้อมูลให้แน่ชัด โดยต้องคำนึงถึงคุณภาพของข้อมูล และสิทธิ ในทรัพย์สินทางปัญญาร่วมด้วย เมื่อจำแนกประเภทข้อมูลได้แล้ว จึงนำไปเผยแพร่ได้

- ๖) การเตรียมความพร้อมก่อนนำขึ้นเผยแพร่ โดยจะต้องดำเนินการดังนี้
 - ๖.๑) ทำให้ชุดข้อมูลอยู่ในรูปแบบเปิดให้ทุกคนสามารถเข้าถึงได้ง่าย
 - ๖.๒) ต้องแปลงไฟล์ได้ โดยต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพ ความต้องกัน และมีมาตรฐาน
 - ๖.๓) ต้องกำหนดความถี่ในการปรับปรุง และวิธีการปรับปรุงความถี่
 - ๖.๔) การจัดทำเมทาดต้า
- ๗) ได้รับการอนุมัติจากหัวหน้าหน่วยงานของรัฐ หรือราชการในการเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ
- ๘) เผยข้อมูลเปิดภาครัฐ ผ่าน ๒ ช่องทาง ได้แก่
 - ๑) ผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ โดย สพร. คือศูนย์กลาง ข้อมูลเปิดภาครัฐ และ
 - ๒) ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงาน โดยสามารถเชื่อมมายังแพลตฟอร์มของ สพร. ได้
- ๙) การวัดผล ซึ่งจะต้องมีการทำแผนการวัดผล เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาข้อมูลเปิดภาครัฐอย่างต่อเนื่อง

๑๐) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยต้องนำผลที่ได้จากการวัดผลมาปรับปรุงต่อเนื่อง ทั้งแก้ไข หรือปรับปรุงข้อมูล เดิมให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด มีคุณภาพมากขึ้น ตอบโจทย์กลุ่มผู้ใช้ข้อมูลและเทรนด์โลก รวมถึงกำหนดเป้าหมายและ จัดทำ High Value Datasets

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐ เป็นการนำข้อมูลไปเผยแพร่ ผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่

การเปิดเผยข้อมูลเปิดภาครัฐผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ หรือ data.go.th โดย data.go.th เป็น Open Government Data Platform หรือศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ ที่ทำให้หน่วยงานของรัฐไม่ต้องตั้งงบประมาณ เพื่อมาพัฒนา แพลตฟอร์มของตนเอง ผู้ใช้ข้อมูลสามารถมาใช้ข้อมูลจากแหล่งเดียวกัน และมี API เชื่อมข้อมูลอยู่แล้วไม่เกิดปัญหาข้อมูล ซ้ำซ้อนและผิดพลาด ซึ่งภายใน data.go.th นอกจากมีบริการเผยแพร่ข้อมูลเปิดภาครัฐให้หน่วยงานต่างๆ แล้ว ผู้ใช้งานยัง สามารถค้นหาชุดข้อมูลหรือกลุ่มชุดข้อมูลต่างๆ ได้สะดวก โดยสามารถดูองค์กรในเครือข่ายได้ นอกจากนี้ยังสามารถติดตาม กิจกรรมข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับข้อมูลเปิดภาครัฐได้อย่างครอบคลุม

แหล่งที่มา

สรุปบทเรียนจากการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Learning)

สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล Thailand Digital Government Academy

หลักสูตร : แนวทางและแนวปฏิบัติการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Government Data Guideline)